

TERIJOKI

Terijoki

Käkösenpää

Nina ja Veli-Pekka Sevón

Käkösenpää tänään

Lähes jokaiselle Terijoella yöpyneelle Kannaksen kävijälle Terijoen Käkösenpää on tuttu. Sijaitseehan Kannaksen kotiseutumatkailijoiden suosima yöpymispaikka Hotelli Pohjolan Riviera lähes keskellä Käkösenpäätä. Itse hotelli sijaitsee Talvisodassa tuhoutuneen Käkösenpään kansakoulun paikalla. Hotellin pääportin vasemmalta puolelta, vastapäätä portin vartiokoppia, löytyy Kannaksen Osuusliikkeen Käkösenpään myymälärakennuksen kivijalka. Suomalaiset polttivat Talvisodan alettua myymälärakennuksen sekä sieltä evakuoimatta jääneet tavarat. Hotellin laajassa puistossa sijaitsee muutamia sodan tuholta säilyneistä huvilarakennuksia. Hotellista länteen on, muutama vuosi sitten osittain palanut, rouva Grönstedt-Heikkilän entinen huvila. Rannassa, hotellista lounaaseen, sijaitsee komea Kuntun kivihuvila, jota nykyiset isännät mielellään esittelevät Mannerheimin huvilana. Venäläistenhän mukaan näitä Mannerheimin huviloita sijaitsee lähes jokaisessa luovutetun alueen pitäjässä. Hotellin edessä rannalla sijaitsee Karjalaisen ja Myllylän puiset huvilarakennukset. Hotellin puiston läpi virtaa Hurrinojan päättyvä pieni Kouluojaksi kutsuttu uoma, jossa tosin on vettä lähinnä vain keväisin.

Käkösenpää silloin ennen

Käkösenpää oli saanut nimensä seudulle 1500-luvulla asettuneista Käköisistä. Suku asutti Terijoen tilaa numero yksi vuosisatojen ajan. Vuosisatojen kuluessa tilan koko pieneni, mutta vielä ennen sotia Välikadun varressa sijaitsi punainen mökki, jota asutti kalasta Juha Käköinen.

Käkösenpäätä ympäröivälle maastolle oli tunnusomaista meri ja sen kullankeltainen hiekka sekä rannan ja sisämaan tasankoalueen erottava kumpuileva kangasalue. Hietikon ja kangasalueen muodostama rantatasanne päättyi jyrkästi kohoavaan penkereeseen, joka muodostui tuhansia vuosia sitten ns. litorinakaudella meren ulottuessa penkereeseen asti. Penkereen jälkeen alkoi maanviljelykseen hyvin soveltuva tasankoalue, jolle Käkösenpään ja samalla Terijoen ensimmäiset asukkaat aikoinaan asettuivat asumaan.

Käkösenpää levittäytyi Viipurista Pietariin vievän Viertotien molemmille puolille. Lännessä Käkösenpään alkoi Tyrisevän ojasta ja päättyi idässä Terijoen Keskikylään. Perinteisesti Käkösenpään ja Keskikylän rajaksi oli katsottu vanhan poliisilaitoksen ns. Ahsänin, nyt jo tuhoutuneen, huvilan tienoo. Huvila sijaitsi tien eteläpuolella muutama sata metriä Terijoen uomasta länteen. Pohjoisessa raja kulki valtion metsäalueella, jota halkoi Viipurista Pietariin vievä rautatie.

Käkösenpään katuja ja paikkoja

Ylempänä mantereen puolella, liki samansuuntaisesti Viertotien kanssa, kulki Kolmikannankadusta lähtenyt Yläkatu, joka Oivakadun välityksellä oli yhteydessä mutkittelevaan Välikatuun. Välikatu päättyi idässä Yrjönkatuun, joka laskeutui, vähän ennen Keskikylää, etelään Viertotielle. Lännessä Yläkadulta pääsi Honkakatua alas Viertotielle. Idässä Välikadulta pääsi sekä Simeoninkatua että Hulinkatua alas Viertotielle. Näiden katujen lisäksi Käkösenpää oli täynnä isompien ja pienempien katujen sekä teiden muodostamaa verkkoa. Viertotien mantereen puoleiset mäet Nokkosenmäki, Sipiläisenmäki, Holttisenäki ja Hulinmäki olivat myös saaneet nimensä sinne ensinnä muuttaneista asukkaista.

Viertotieltä alas rantaan pääsi monien polkujen lisäksi mm. Ahtolankatua, Karjalankatua sekä Rantakatua pitkin.

Käkösenpäässä Tyrisevän ojan ja Kouluojan lisäksi mereen laski myös kaksi muuta uomaa. Lähellä Nuottarantaa mereen laski Pikioja sekä lähes keskeltä Käkösenpäätä läpi mereen laskenut Hurrinoja, johon ennen Viertotietä yhtyi Nokkosenoja. Keväisin nämä ojat kasvoivat vuolaiksi virroiksi. Kesäisin vesi virtasi niissä rauhallisesti pohjakivien välissä liplatellen.

Käkösenpään asukkaat

Viertotie jakoi Käkösenpään kahteen osaan. Lännessä, Nuottarannan kohdalla, Viertotie myötäili aluksi meren rantaa, mutta itään tultaessa tie pian erkani rannasta hieman sisämaahan päin. Meren ja tien väliin jäänyt pitkä, kolmion muotoinen alue oli täynnä lähinnä huvila-asutusta. Koko rantahietikko oli kuitenkin avoin kaikille, koska ranta-alueen omisti Suomen valtio. Huviloiden ympärille sai rakentaa aitoja, mutta ihmisten liikkumista rantahietikolla ei saanut estää rakentamalla aitoja hietikolle. Käkösenpäätä leimasi kansainvälisyys. Moni ranta-alueella sijainnut huvila oli vielä ennen sotia ulkomaalaisten ja emigranttien hallussa. Tosin huvila-asutus suomalaistui kovaa vauhtia köyhtyneiden emigranttien myydessä kiinteistöjään Terijoen hiekkarannat löytäneille ulkopaikkakuntalaisille. Myöskin Suomen valtio myi haltuunsa ottamia, Venäjän vallankumouksessa isännättömiksi jääneitä kiinteistöjä halukkaille.

Viertotien mantereen puoleisella osuudella asustivat eri elinkeinojen parissa työskentelevät terijokelaiset. Alueella sijaitsi useita maatiloja, joissa karjanhoidon ja viljan viljelyn lisäksi kasvatettiin mm. sokerijuurikasta sekä harjoitettiin metsätaloutta. Ei ollut myöskään mitenkään epätavallista, että maa- ja metsätalouden ohella lisäansioita saatiin kirvesmiehen taikka ajurin ammateista.

Löytyi Käkösenpäästä, meren äärestä, myös kalastajia. Tosin Tarton rauhansopimus vaikeutti kalastusta, koska rauhansopimus määritteli Suomen aluevesirajan kulkemaan jo muutaman kilometrin päähän Käkösenpään rannasta. Tällöin oli pakko luopua avomerikalastuksesta, ellei halunnut joutua Neuvosto-Venäjän rajavartioiden käsiin. Nuottarannassa, lähellä Tyrisevän ojaa harjoitettiin myös nuottakalastusta. Kotitarvekalastus oli Käkösenpäässä hyvin tavallista. Hurrinojaa pitkin nousi lohia, joita taitavimmat kalamiehet pyysivät paljain käsin. Myöskin ankeriasta, silmuja sekä rapuja pyydettiin Käkösenpään läpi laskevista ojista.

Käkösenpäässä oli myös ammattipuutarhureita, joilla oli myös kasvihuoneita. Puutarhoissa kasvatettiin mm vihanneksia sekä mansikoita. Lisäksi kasvihuoneissa kasvatettiin leikkokukkia myyntiin.

Käkösenpäässä asui myös henkilöitä, jotka saivat elantonsa täysin muusta kuin maa-, metsä- tai kalataloudesta. Heitä palveli lukuisissa eri ammateissa, kuten armeijan tai rajavartiolaitoksen, poliisiin tai kirkon palveluksessa. Siellä asui myös emigranttien keskuudessa työskentelevä lähetyssaarnaajaa. Löytyi myös ompelija, muurari ja maalari sekä työmies. Vastaan Viertotiellä saattoi tulla kauppias, liikemies, ajomies, nuohooja, pianonsoittaja tai laivameklari. Ammattienkirjo oli valtava. Ja totta kai, kun kerran Terijoella oltiin, löytyi Käkösenpäästä myös huvilanomistaja ja pihamies. Pihamiestä tarvittiin huolehtimaan huvilasta silloin, kun huvilanomistaja itse asui talvet kotipaikkakunnallaan muualla Suomessa. Mutta siinä missä maamies hankki lisäansioita muissa ammateissa, ammattimies levensi leipää myös pitämällä siipikarjaa, kuten kanoja, hanhia taikka kalkkunoita. Eipä lehmä taikka sikakaan ollut vieras Käkösenpäässä. Totta kai pihapiirissä kasvatettiin myös juureksia taikka vihanneksia. Kotipuutarhoissa pidettiin myös yleisesti marjapensaita sekä omenapuita.

Käkösenpään luonto

Syksyn tultua ja kesävieraiden lähdettyä hiljeni myös Käkösenpää. Silloin saapuivat tuimat syysmyrskyt. Yltyipä meren raivo välillä niin suureksi, että myrskyävä meri vei mennessään sieltä elantoa hakevan kalastajan. Välillä myrsky katkoi vain puita, mutta välillä se runteli myös rannalle rakennettuja taloja. Mutta meren jäädyttyä ja tuulen puhdistettua jäälakeuden lumesta kaivettiin esiin jääpuijeri, jolla kiidettiin lakeutta pitkin vauhdin hurmasta nauttien.

Kesän tultua heräsi kannaksen alkuperäinen luonto sekä huvila-alueen puutarhat jaloine lehtipuineen eloon. Pian kaikkialla kaikui muuttolintujen ja täällä talvehtineiden lintujen yhteiskonsertti. Luonnon omat kukat kilpailivat puutarhakukkien kanssa värikylläisyydessä mehiläisten huomiosta. Aurinko nousi yhä korkeammalle ja vei ensi terän kevään vihreydeltä ja pakotti kaikki kynnelle kykenevät meren rantahietikolle nauttimaan vilvoittavista tuulista. Kunnes hiostavan helteen äkkiä katkasi mereltä noussut ukkosmyrsky, joka pakotti rannalla olijat suojaan. Pian kuitenkin vuoden kierto vei kohti syksyä ja ensi pakkasia.

Lähteet:

- Terijoki – Kuvia ja kuvauksia entisestä kotipitäjästä. Entisen Terijoen kunnanhoitokunnan asettama toimikunta 1951.
- Ester Kähönen: Vanha Äyräpää I. Entisen Äyräpään kihlakunnan historiatoimikunta 1959.
- Terijoki. Teri-säätiö 1976.
- Ester Kähönen: Entinen Terijoki – kylämuistoja 1982.
- Terijoki – Paratiisi meren rannalla. Kotiseutumuistoja I. Karisto 1982
- Terijoki – Unelma ennen myrskyä. Kotiseutumuistoja II. Karisto 1984
- Terijoki – Lumottu ranta. Kuvauksia Kannakselta ja Terijoelta. Karisto 1987.
- Terijoki – Helmi heleän lahden. Kotiseutumuistoja III. Terijoki-seura 1989.
- Lisäksi lähteenä on käytetty lukuisten henkilöiden kertomuksia ja muisteluksia.

Terijoen kylät:

Haapala Kellomäki Keskikylä Käkösenpää Ollinpää Puhtula ja Koivikko Rajajoki Tyrisevä